

ASPIRAȚIILE EUROPENE ALE RUSIEI ÎN GEOPOLITICA CONTEMPORANĂ

Andrei Lucaci

Odată cu începutul celui de-al treilea mileniu și după prăbușirea celui mai dramatic sistem totalitar din istoria umanității „bolșevismul”, departe de a se așeza pe un făgaș normal lumea continuă să se miște.

Aducând la suprafață energii și resurse neobișnuite, căderea Cortinei de Fier și dispariția U.R.S.S. ne pun astăzi în față o lume nouă a cărei putere în mișcare caută să redeseneze harta politică a lumii și să creeze un nou raport de forțe și interese. Aceste schimbări derulate „în mare viteză”, cum afirmă celebrul autor american Alvin Toffler în lucrarea sa **Power shift**¹, „nu sunt atât de haotice sau arbitrare pe cât suntem condiționați să credem”². Destul de bine configurate și identificate, puterile care stau la baza importantelor transformări din zilele de astăzi, pot fi mult mai bine cunoscute și înțelese printr-o abordare strategică care se bazează din ce în ce mai mult pe o știință nouă numită geopolitica.

Definită ca fiind o concepție despre lume comparabilă cu un sistem de științe de tipul unui curent sau al unei ideologii (spre exemplu liberalismul), geopolitica tinde să devină din ce în ce mai mult știința de a conduce, deoarece ea înglobează o serie întreagă de domenii cum ar fi spre exemplu geografia, economia, spațiul, istoria, relațiile de producție, religia etc. Rezultatele obținute din analiza acestor domenii specifice unui stat sau sistem politic în general devin, din perspectivă geopolitică, concluzii pe baza cărora se poate face o planificare strategică și o interpretare socio-istorică și economică globală.

Uzitată de mai bine de un deceniu de vârfurile politice, economice și diplomatice din Occident și S.U.A., noțiunea de geopolitică primește o tot mai mare apreciere și în Răsărit unde, prăbușirea U.R.S.S. a deschis calea unor noi proiecte privind puterea politică și redesenarea sferelor de interes.

Exponent al unui punct de vedere favorabil actualei puteri de la Moscova, analistul politic rus Alexandr Dughin, a lansat relativ recent o lucrare cu titlul **Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei**³, accesibilă deocamdată doar pe internet. În lucrarea sa, după ce definește geopolitica ca fiind „o disciplină a elitelor politice” și după ce atenționează că domeniul face în mod exclusiv obiectul preocupărilor, „oamenilor antrenați activ în procesul de conducere a țărilor și națiunilor”⁴, autorul ne prezintă bazele proiectelor geopolitice privind locul și rolul Rusiei în viitorul

¹ Alvin Toffler, **Power shift (Puterea în mișcare)**, Filipeștii de Pădure, Prahova, Editura Antet, 1995.

² **Ibidem**, p. 3.

³ Alexandr Dughin, **Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei**, 2004.

⁴ **Ibidem**, p. 8.

european și mondial. Plecând de la ideea potrivit căreia poporul rus „*este unitar din punct de vedere etnic, cultural, psihologic și religios*”⁵, autorul, după ce subliniază rolul de purtător al unei civilizații deosebite prin faptul că a pus baza etnică pentru toate națiunile din fostul bloc sovietic, ajunge într-un mod surprinzător la ideea că datorită rolului civilizator deosebit și original jucat, el face parte „*din rândul popoarelor mesianice*”⁶. În baza acestor merite pentru viitor Rusiei îi revin o serie de responsabilități dintre care cele mai importante sunt următoarele:

1. responsabilitatea centrului asupra regiunilor nord-estice ale Europei ca proces geopolitic firesc al istoriei ruse;
2. orientarea permanent antioccidentală dată de modelul universalismului rus ca antiteză la universalismul cultural occidental;
3. expansionismul metodic și expresiv spre o cuprindere cu caracter universal al popoarelor care au un numitor comun cu rușii (altele decât cele care aparțin Occidentului) ca efect al rolului și misiunii civilizatoare și imperiale specifice rușilor;
4. importanța planetară a poporului rus sub aspectul consolidării și în final al asimilării modelului de gândire rus atât de națiunile aflate sub control cât și de restul lumii. Altfel spus o transcendență a modelului rus de gândire spre statele și națiunile lumii⁷.

Proiectat altfel decât imperiile din epoca colonială Rusia nu a devenit niciodată „*un stat-națiune bazat pe o unitate administrativă și pe un centralism birocratic ce trebuie văzut ca o totalitate a cetățenilor și nu ca popor sau popoare în sens organic*”⁸. Exponentă a unor tradiții imperiale Rusia și mai apoi U.R.S.S. ca imperiu sovietic cu cele trei etape distincte: *etapa revoluționară* (Lenin), *etapa stabilă* (Stalin) și *etapa destrămării* (Brejnev) nu poate fi de acord cu ideea statului-națiune deoarece aceasta ar fi o catastrofă. „*Rușii, conchide autorul, sunt gata să accepte cele mai incredibile jertfe și privațiuni numai de s-ar realiza și s-ar dezvolta ideea națională, marele vis al rușilor. Iar națiunea vede hotarele acestui vis, cel puțin, în Imperiu*”⁹.

Inițiată de Petru I și dezvoltată în forma sa cea mai largă de Stalin aspirația imperială a Rusiei (U.R.S.S.) nu a scăpat atenției oamenilor politici contemporani cu evenimentele, printre aceștia numărându-se și diplomatul și omul politic român Grigore Gafencu¹⁰.

Considerat a fi unul dintre cei mai avizați politicieni români în probleme răsăritene, Grigore Gafencu, analizând aspirațiile imperiale ale Rusiei, sublinia că

⁵ *Ibidem*, p. 72.

⁶ *Ibidem*, p. 73.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 75

⁹ *Ibidem*, p. 76

¹⁰ Grigore Gafencu, om politic român, fost ministru de externe al României în perioada 1938-1940 și lider al exilului românesc până în 1957, când a decedat în Elveția.

„Țaristă sau bolșevică, marea putere de la răsărit demonstra (a demonstrat – n.n.) că sub țar sau sub Comintern reușea să păstreze nealterată conștiința imperiului”¹¹. Adept al ideii potrivit căreia nimic din ce a venit din Răsărit nu a adus vreodată ceva bun pentru România, Grigore Gafencu considera că „bolșevismul este cea mai cumplită boală de care a zăcut vreodată omenirea”¹².

Situându-se pe coordonate similare cu ale lui Grigore Gafencu, diplomatul iranian Mohamed Saed¹³, la rândul său un bun cunoscător al Răsăritului, vorbind despre aspirațiile civilizatoare ruse spune că „pe unde trec ei (rușii – n.n.) nu mai rămâne alt neam în picioare. Metoda lor de înaintare e în etape. Întâi intimidarea, apoi infiltrarea, în sfârșit invazia. Nici un neam nu a fost ferit de această amenințare”¹⁴.

Din perspectiva SUA, formulată de marele om politic Henry Kissinger¹⁵, problema Rusiei „pe parcursul istoriei sale... a constituit un caz special”¹⁶. Apariție relativ târzie, mult după marile puteri europene (Franța, Marea Britanie), „Rusia avea în componența sa populații ale fiecărei culturi cu care se învecina (Europa, Asia, lumea musulmană), fapt pentru care nu a fost niciodată un stat național în sens european. Sfâșiată de insecuritate obsesivă și zel prozelitic, între cerințele Europei și tentațiile Asiei, imperiul rus a avut întotdeauna un rol în echilibrul european, dar emoțional nu a făcut niciodată parte din el. În mintea conducătorilor ruși, concluzionează Kissinger, cerințele cuceririi și ale securității ajungeau să se contopească”¹⁷.

Mult mai direct, Alvin Toffler conchide că marile probleme pe care fostele țări din URSS le acuză în prezent sunt cauzate pur și simplu de un „spirit șovin, de convingerea că rușii ar fi un neam deosebit, cu calități morale unice (personificate în omul de la țară) și un rol stabilit de Dumnezeu pentru a-l îndeplini în lume”¹⁸. Exprimat îndeosebi printr-o atitudine antisemită și antistrăină „spiritul civilizator rus” este purtătorul unui mesaj mai degrabă etnicist decât tolerant, violent și nu pașnic, înscris perfect în ceea ce numim naționalism rus. Și din moment ce acesta este prezent și astăzi în forme foarte puțin avansate față de modele anacronice specifice istoriei medievale, „în era Powershift” spune Toffler „principala luptă ideologică nu va mai avea loc între democrația capitalistă și totalitarismul comunist, ci între democrația

¹¹ Grigore Gafencu, **Preliminarii la războiul din Răsărit**, București, Editura Globus, 1996, p. 301.

¹² Idem, în *Țimpul*, 9 mai 1937.

¹³ Mohamed Saed – diplomat iranian acreditat la Moscova în perioada 1938-1942.

¹⁴ Grigore Gafencu, **Jurnal (iunie 1940-iulie 1942)**, București, 1991.

¹⁵ Henry A. Kissinger – om politic american, fost consilier pentru securitatea națională și secretar de stat sub administrația Nixon, profesor la Universitatea Harvard, autor a numeroase lucrări de politologie, istorie și memorii de interes. În 1973 a primit premiul Nobel pentru pace.

¹⁶ Henry Kissinger, **Diplomația**, București, Editura BIC ALL, 2003, p. 21.

¹⁷ **Ibidem**.

¹⁸ Alvin Toffler, **op.cit.**, p. 384.

*secolului XXI și obscurantismul secolului al XI-lea*¹⁹.

Fără a forța vreo concluzie din această comparație de pe poziții diferite a tezelor emise de Alexandr Dughin ca principii de bază ale geopoliticii ruse, vom continua prin a prezenta predicțiile formulate de autor cu privire la viitorul geopolitic al Rusiei.

Anulând orice dubiu, Rusia trebuie să-și asume ca formă de organizare politică imperiul deoarece, așa cum am arătat deja, *„aceasta este singura formă demnă și firească de existență a poporului rus și singura posibilitate de a duce la bun sfârșit misiunea lui istorică și civilizatoare”*²⁰. Principiile care vor sta la baza acestei construcții sunt următoarele:

1. Imperiu și nu putere regională sau stat-națiune;
2. Bloc strategic și geopolitic de genul unui superstat care nu este altceva decât un imperiu cu perspective de dezvoltare strict imperiale;
3. Imperiul rus va fi conceput astfel:
 - nu va fi materialist, ateist, economico-centralist;
 - va avea ca frontiere apa și blocuri prietene de pe teritoriile învecinate;
 - structură etnoreligioasă flexibilă și organizare politico-administrativă diferențiată;
 - participarea statului în economie va fi strategică și flexibilă, cu accent pe participarea poporului rus la problemele împărțirii;
 - reformularea aspectului sacru al monarhiei, disipat în timp;
 - transformarea termenului „*popor*” într-o categorie politică și juridică cu un alt conținut și să se elaboreze teoria drepturilor poporului;
 - depășirea geopoliticii slavofile prin geopolitica eurasiatică;
 - stoparea privatizării prin controlul imperial colectiv și de stat al poporului;
 - reorganizare administrativă elastică, până la autonomie²¹.

La o simplă privire, este foarte clar că autorul a tras concluzii din greșelile trecutului, îndeosebi din cauzele prăbușirii URSS, fără însă a putea delimita foarte clar puterea imperială de puterea celor mulți, specifică perioadei de maximă dezvoltare a URSS. Pătruns de ideile specifice bolșevismului, exportat prin intermediul Cominternului, iar mai târziu prin forța brutală a armatei roșii, autorul încheie portretul viitorului imperiu rus cu două precizări:

- Noul imperiu constituit va fi *„de data asta conform logicii geopolitice, superior din punct de vedere strategic și spațial față de varianta anterioară (URSS)”*;
- *„Noul Imperiu trebuie să fie eurasiatic, continental, iar în perspectivă – mondial”*.

Aceste două precizări doresc să pună în fața lumii ideea clară potrivit căreia

¹⁹ **Ibidem**, p. 385.

²⁰ Alexandr Dughin, **op.cit.**, p. 83.

²¹ **Ibidem**, p. 83-84.

„lupta rușilor pentru dominația mondială nu s-a sfârșit”²².

Dar cum va arăta noul imperiu rus preconizat de Alexandr Dughin? Opus marilor puteri insulare (SUA și Marea Britanie), imperiul rus, ca un „*pol terestru*”, va fi în primul rând unul antiamerican și antibritanic și, într-o mai mică măsură, antifrancez. În același timp, acest nou imperiu va anula diferendele existente între Germania și Rusia și va duce la o relație de parteneriat reciproc angajant, pe picior de egalitate prin faptul că poporul rus va redeștepta în germani calitatea de conducători, care se va finaliza cu apariția unui imperiu european german. Aceasta deoarece „*doar Germania și poporul german au toate calitățile necesare pentru integrarea eficientă... și are conștiința misiunii sale civilizatoare*”²³.

Relațiile dintre cele două imperii nu vor fi însă chiar egale. Imperiul rus va fi puțin mai tare decât Imperiul german (autorul nu ne spune cu cât), deoarece Germaniei i se va da dreptul de a exploata bogățiile Rusiei și i se va asigura securitatea în fața atlantismului anglo-american.

Recunoscând totuși că Germania este un gigant politic, autorul dă ca sigură mai întâi participarea la proiect a Germaniei, iar în al doilea rând apariția sigură a „*Imperiului Euroasiatic cu două componente: Imperiul European de Vest și Imperiul Rus în Est*”²⁴. Fără a uita să precizeze că „*Eurasiei îi este predestinată unificarea geopolitică și strategică*”, autorul atenționează că „*în centrul unei astfel de unificări trebuie să stea neapărat Rusia*”²⁵.

Proiectat într-o primă formă ca Axa Moscova-Berlin, viitorul Imperiu Eurasia va solicita din partea Imperiului de vest, adică a Germaniei, să asigure întărirea pozițiilor strategice ale Rusiei în țările din nord-vestul și vestul Europei (Polonia, România etc.). În schimb, Germania va primi înapoi „*Kaliningradul ca ultim simbol al războiului*”²⁶, împreună cu bazele militare rusești de aici care, cel puțin într-o primă etapă, nu vor fi retrase.

Demonstrând o foarte bună cunoaștere a propriilor interese, Rusia va mai solicita din partea Germaniei îngroparea pe veșnicie a diferendelor din trecut – lucru absolut normal pentru două țări cu destine mesianice – și distrugerea proiectelor atlantice de construire a unui „*cordon sanitar*” între Europa și Asia, prin apariția Federației Marea Neagră-Marea Baltică și ca o ultimă etapă participarea rapidă și hotărâtă a Berlinului la dezvoltarea economică a Rusiei. În final, Axa Moscova-Berlin va vindeca – în opinia autorului – suferința ambilor parteneri și va pune temelia unei viitoare înfloriri a Marii Rusii și Marii Germanii.

De asemenea, Rusia va trebui să capete și responsabilitatea exclusivă în privința țărilor care fac parte din proiectul Federației Marea Neagră-Marea Baltică,

²² *Ibidem*, p. 84.

²³ *Ibidem*, p. 87.

²⁴ *Ibidem*, p. 90.

²⁵ *Ibidem*, p. 86.

²⁶ *Ibidem*, p. 90.

respectiv Polonia, România, Serbia, Ungaria, Cehoslovacia, Țările Baltice, Ucraina de Vest etc.

Cu ochii în viitor, dar legate în continuare de himera Imperiului roșu, proiectele geopolitice rusești pentru anii următori nu sunt numai antiatlantice, ci și antieuropene. Conștientă de locul și rolul Germaniei în construcția europeană, Moscova aruncă pe piață teze referitoare la o nouă împărțire a lumii, făcând abstracție de faptul că Germania este cel mai fidel aliat european al SUA și că datorază Americii șansa de a rămâne în afara Cortinei de fier cu o parte a teritoriului ei național. Promotoarele unor sisteme culturale și politice diferite de cele din Răsărit, Germania și America sunt legate prin nenumărate proiecte comune, astfel încât o eventuală idee imperială nu face decât să stârnească zămbete. Depășite de mersul istoriei, ideile imperiale ruse sunt vehiculate la nivelul unor grupuri conservatoare, a căror cultură politică și economică este cu siguranță în total dezacord cu timpul secolului XXI. Iluzia dimensiunilor infinite ca forme de măsură a puterii este invers proporțională cu însăși mersul lumii și al istoriei.

Aflați în zona de contact dintre Est și Vest, noi, românii, am resimțit de-a lungul timpului atât efectele „civilizatoare” ale culturii ruse cât și „formulele politice pline de toleranță și elasticitate ale Imperiului roșu”. Privind mereu spre Occident românii se manifestă în deplin consens cu aspirațiile și cultura bătrânului continent din care nu au încetat vreodată să facă parte și în care speră să se integreze economic și politic în anul 2007.

Les aspirations européennes de Russie dans la géopolitique contemporaine Résumé

L’auteur partant de l’ouvrage, qui a apparu en 2004, écrit par Alexandr Dughin, qui traite **Les bases des géopolitique. Le futur géopolitique de la Russie**, fait une analyse de la géopolitique contemporaine de la Russie et le chemin vers lequel elle se redresse.